

HUMAK^H

OPINNÄYTETYÖ

Osallisuuden käytäntöjen kehittäminen yhteisötaiteessa

Seila Ruuhimäki

Yhteisöpedagogi

(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika

11/2024

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (AMK)

Tekijät: Seila Ruuhimäki
Opinnäytetyön nimi: Osallisuuden käytäntöjen kehittäminen yhteisötaiteessa
Sivumäärä: 39 ja 2 liitesivua
Työn ohjaaja: Jenny Honka
Työn tilaaja: Turun Kaupunki

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää ja kehittää osallisuuden vahvistamisen hyviä käytäntöjä yhteisötaiteessa. Käytäntöjen arvioitiin alusta asti olevan myös yleistettävissä muihinkin taideprojekteihin. Opinnäytetyön tilaajana toimi Turun kaupunki ja kehittämiskohteena Aikamatka 20360-yhteisötaideprojekti, joka toteutettiin osana Turun kaupungin kulttuurin kärkihanketta. Aikamatka 20360 on yhteisötaideteos, joka rakennettiin Runosmäen kaupunginosassa sijaitsevaan purkutaloon vuoden 2024 aikana.

Turun kaupunkia kiinnosti selvittää, millaisia käytäntöjä tai menetelmiä yhteisötaideprojektissa käytetään osallisuuden vahvistamiseksi ja mitä niistä voisi käyttää vastaavanlaisissa taideprojekteissa jatkossakin. Tilaajaa myös kiinnosti, miten tunnistettuja ja yhteen koottuja käytäntöjä voisi kehittää paremmiksi. Näistä tilaajan tarpeista muodostuivat siten opinnäytetyön kehittämiskysymykset.

Opinnäytetyön tietopohja koostui yhteisötaiteen ja osallisuuden käsitteistä. Siinä käsiteltiin lyhyesti myös taide- ja kulttuuritoimintaa purkutiloissa. Kehittämistyön menetelminä käytettiin asiantuntijahaastattelua ja luoviin menetelmiin perustuvaa työpajaa, johon osallistui Aikamatka 20360-projektin ohjaajat ja osallistujia. Työpajassa pyrittiin luomaan apykysymysten ja keskustelun pohjalta mahdollisimman konkreettiset ja käytännönläheiset osallisuuden käytännöt. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä teemoittelemalla.

Kehittämistyön tuloksina todettiin, että osallisuuden käsitteen pilkkominen käytännön tekoihin on haastavaa, mutta käytännöistä on silti hyödyllistä käydä projektikohtaisesti yhteistä keskustelua osallistujien ja ohjaajien kesken.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi yhteisötaiteilijoille suunnattu Osallisuuden käytännöt-oppaan runko. Oppaan avulla yhteisötaideprojektin ohjaaja pystyy arvioimaan kuinka hyvin hänen toiminnassaan osallisuuden eri osa-alueet toteutuvat ja miten osallisuutta voi vahvistaa käytännössä.

Asiasanat: yhteisötaide, osallisuus, purkutila

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in NGO and Youth Work, Community Educator, Bachelor's Degree

Author: Seila Ruuhimäki
Title: Developing Participatory Practices for Community Arts
Number of Pages: 39 pages and 2 attachment pages
Supervisor: Senior Lecturer Jenny Honka
Commissioned by: City of Turku

The purpose of this thesis was to identify and develop participatory practises for community arts. The thesis was commissioned by the City of Turku and the focus of development was the Aikamatka 20360 community art project. Aikamatka 20360 is a community art masterpiece that was constructed in a demolition building in the Runosmäki district during 2024.

The City of Turku sought to understand the participatory practices used in the community art project and how they could be utilized in similar future projects. They were also interested in how the identified and compiled practices could be further improved.

The theoretical section explores the concepts of community art and participation. It also briefly covers cultural activities that are organized in demolition spaces. The development methods included an expert interview and a creative methods-based workshop involving Aikamatka 20360 project community artists and participants. The data were analyzed using qualitative content analysis.

The findings indicate that breaking down the concept of participation into practical actions is challenging, but it is still beneficial to facilitate a common discussion about participatory practises among community artists and participants.

The thesis produced a draft for "Participation Practices Guide" aimed at community artists. This guide enables community art project leaders to evaluate how well the various aspects of participation are realized in their activities and how participation can be practically enhanced. The practises identified and developed during this thesis project are applicable in other art projects.

Keywords: participatory practices, community art, involvement, demolition space

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	AIKAMATKA 20360	7
3	TIETOPOHJA	8
	3.1 Yhteisötaide	8
	3.2 Taide- ja kulttuuritoiminta purkutiloissa	9
	3.3 Osallisuus.....	11
4	KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT.....	17
	4.1 Yhteisötaide & osallisuus-työpajat	17
	4.2 Asiantuntijahaastattelu.....	21
	4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	24
5	TULOKSET JA ANALYYSI	26
	5.1 Aikamatkan osallisuuden käytännöt	26
	5.2 Huomioon ottaminen	27
	5.3 Vastuun ottaminen ja antaminen.....	28
	5.4 Auttaminen ja avun vastaanottaminen	28
	5.5 Autenttisuus ja tunteiden näyttäminen.....	29
	5.6 Turvallisuus ja yhdenvertaisuus.....	30
	5.7 Yhteinen aika ja tila	32
	5.8 Yhteenvedo	33
6	OSALLISUUDEN KÄYTÄNNÖT-OPPAAN RUNKO.....	35
7	LOPUKSI	36
	LÄHTEET	37

Yhteisötaiteilijoista isolla osalla on tausta kuvataiteessa, jonka tutkintoihin ei yleensä sisälly osallisuusosaaminen. Yhteisöpedagogiikassa osallisuus ja sen vahvistaminen on puolestaan keskiössä. Kuvataiteen ja sosiaalialan välillä on jatkuvasti vahvempi silta ja useat kuvataiteilijat päätyvät yhteisötaiteilijoiksi tai muihin työnkuviin, joissa myös sosiaalialan oppineisuudesta olisi hyötyä. Tämä on minun tulokulmani taide- ja kulttuurikentälle yhteisöpedagogina. Tunnistan osallisuutta vahvistavia käytäntöjä, asetan ne osaksi laajempaa osallisuuden teoriaa ja kokoan niistä helposti lähestyttävän kokonaisuuden, jota yhteisötaiteilijat voivat hyödyntää omassa työssään. Näin myös yhteisöpedagogien työkenttä pääsee laajenemaan, kun pedagogisen otteen arvo nähdään taide- ja kulttuuritoiminnassa.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi yhteisötaiteilijoille suunnatun Osallisuuden käytännöt-oppaan runko. Oppaan avulla yhteisötaideprojektin ohjaaja pystyy arvioimaan kuinka hyvin hänen toiminnassaan osallisuuden eri osa-alueet toteutuvat ja miten osallisuutta voi vahvistaa käytännössä.

Käytin kehittämistyön menetelminä asiantuntijahaastattelua ja luoviin kehittämismenetelmiin perustuvaa työpajaa. Työpajassa loin Aikamatka 20360-projektin osallistujien ja yhteisötaiteilijoiden kanssa keskustelun avulla mahdollisimman konkreettiset osallisuutta vahvistavat käytännöt. Asiantuntijahaastattelun pidin Purkutaide-kollektiivin taiteelliselle johtajalle Jouni Väänäselle. Väänäsellä on pitkä kokemus taidealalta graffititaiteilijana jo ennen Purkutaiteen perustamista vuonna 2016, mutta Purkutaiteen projektien mittasuhteiden kasvaessa vuosien varrella myös hänen näkemyksensä osallisuuden vahvistamisesta taideprojekteissa ovat syventyneet. Hänen asiantuntijuutensa on siis laaja ja sopi opinnäytetyöni aiheeseen.

2 AIKAMATKA 20360

Aikamatka 20360 on Turun kaupungin yhteisötaideprojekti, jossa rakennetaan suurtaideteos Runosmäessä sijaitsevaan purkurakennukseen. Purkutuomion saanut rakennus toimi nuorisotila- ja kirjastotilana kevääseen 2024 asti. Suurtaideteoksen rakentaminen käynnistettiin kesäkuussa 2024 ja valmistunut teos avautuu yleisölle helmikuussa 2025. (Turun kaupunki 2024a ja 2024b.)

Suurtaideteos tulee täyttämään noin 700 neliömetrin laajuisen tilan rakennuksen alakerrasta. Teoksen on tarkoitus olla kokonaisvaltainen taidekokemus, jossa kävijä pääsee kulkemaan vapaasti ja matkustamaan ajan halki. Teos tulee sisältämään esimerkiksi installaatioita, seinämaalauksia, veistoksia sekä ääni- ja valotaidetta. (Turun kaupunki 2024a ja 2024b.) Aikamatka 20360 toteutetaan yhteistyössä Turku2029-säätiön rahoituksella ja Turun kaupungin kulttuurin kärkihankkeen kanssa. Projekti toteuttaa kulttuurilupauksen asettamia yhteisöllisyyden ja kaupunkilaisten hyvinvoinnin lisäämisen tavoitteita. (Turun kaupunki 2024a.)

Aikamatka 20360-suurtaideteosta on rakentamassa lähes 200 turkulaista ja sen taiteellista prosessia koordinoivat yhteisötaiteilijat Pia ja Sophia Bartsch. He tekevät osallistujien kanssa yhteistyötä ja tarvittaessa auttavat teosten ideoinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa. Projektiin sai hakea kuka vain taideteoksen toteuttamisesta kiinnostunut turkulainen. Aiempaa kokemusta taide- ja kulttuurialalta ei odotettu, vaan teosta toivottiin toteuttamaan mahdollisimman moninainen ja laaja joukko ihmisiä. (Turun kaupunki 2024a ja 2024b.)

3 TIETOPOHJA

Käsittelen tietopohjassa ensin yhteisötaidetta, sitten lyhyesti taide- ja kulttuuritoimintaa purkutiloissa ja lopuksi osallisuuden käsitettä. Tietopohjan pääpaino on osallisuudessa, joka on laaja ja moniulotteinen käsite. Opinnäytetyön kehittämiskohteen ymmärtämisen kannalta tärkeintä on ymmärtää perusasiat yhteisötaiteesta, mutta koska Aikamatka 20360-projekti on osa Suomessa yleistyvää ilmiötä, käsittelen myös kyseistä ilmiötä lyhyesti antaakseni projektille laajempaa yhteiskunnallista kontekstia.

3.1 Yhteisötaide

Yhteisötaiteen etiikka-antologiassa (Kantonen ym. 2021, 20) yhteisötaidetta määritellään seuraavasti:

”Ammattimainen taiteellinen työ, jossa taiteilija tekee yhteistyötä toisten ihmisten kanssa. Työ voi tapahtua joko instituutioissa tai niiden ulkopuolella. Usein se toteutuu hankkeena, jonka elinkaari koostuu ryhmän kokoamisesta, suunnittelusta, yhteisestä taiteen tekemisen prosessista ja lopputuloksen esittelystä. Esittely voi tapahtua taidelaitoksessa, julkisessa tai puolijulkisessa tilassa tai tietoverkossa. Joskus työ voi myös toteutua kohtaamisina, joista ei jää jäljelle dokumenttia tai esitystä. Työ voi myös toteutua prosessina, jossa useat hankkeet leviävät yhteisöissä ja medioissa rihmastomaisesti ottaen erilaisia muotoja.”

Antologian kirjoittajat ovat yhteisötaiteen tekijöitä, tutkijoita tai taiteilija-tutkijoita.

Kirjoittajia yhdistää kiinnostus työskennellä erilaisten ryhmien ja yhteisöjen kanssa. Yhteisötaiteen keinoin he toivovat pystyvänsä tuomaan esiin sellaisten ihmisten tietoa, taitoja ja kokemuksia, jotka muuten jäävät helposti huomaamattomiksi. Heidän näkemyksensä mukaan yhteisöissä piilevä viisaus, asiantuntemus ja kekseliäisyys voi auttaa meitä laajentamaan ymmärrystämme sekä ratkaisemaan yhteiskunnan ja maapallon ongelmia. (Kantonen ym., 2021, 9-12.)

Toisaalta yhteisöissä voi syntyä odottamatonta kauneutta. Yhteisötaideprojektit voivat nostaa huomion kohteeksi esimerkiksi pakolaisuuden, kodittomuuden, vammaisuuden, rikostaustojen tai mielenterveysongelmien teemoja. Näin hankkeilla pyritään puuttumaan rakenteelliseen epäoikeudenmukaisuuteen konkreettisesti ja luovasti. (Kantonen ym., 2021, 9-12.)

Taideprosessia fasilitoiva ammattitaiteilija ei päättää yksin kaikesta, eikä pakota osallistujia omaksumaan omaa agendaansa, vaan antaa osallistujille valtaa ja kannustaa yhteisön jäseniä dialogiseen päätöksentekoon. Tekijät kohtaavat prosessin aikana eettisiä ongelmia ja sitä mukaa kun he reflektovat toimintaansa, he tulevat tietoisiksi omista arvoistaan. Keskustelun käyminen tärkeistä arvoista ja asioista voi jopa toimia päämääränä itsenään. Niinpä eettispoliittinen pohdinta kuuluu yhteisötaiteeseen lähes määritelmällisesti. (Kantonen ym., 2021, 11-12.)

Yhteisöjä, joissa yhteisötaideprojektit tai -hankkeet toteutetaan, on monenlaisia. Ne voivat olla pitkäaikaisia ja pysyviä tai tilapäisiä ja väliaikaisia. Pitkäaikaiset yhteisöt koostuvat usein paikallisyhteisöistä, joiden jäsenet tuntevat toisensa entuudestaan, kun taas väliaikaiset yhteisöt kootaan juuri taideteoksen tekemistä varten. Niissä kohtaavat usein ihmiset, jotka eivät muuten olisi välttämättä päätyneet toistensa kanssa tekemisiin. Yhteisöt eivät aina ole välttämättä selvärajaisia, vaan päällekkäisiä tai sisäkkäisiä yhteenliittymiä. Ne voivat mahdollistaa ja ruokkia toisiaan, mutta myös aiheuttaa toisilleen haasteita tai jopa hankaluuksia. (Kantonen ym. 2021, 11-12, 22).

Myös yhteisötaiteen tekijöiden taustat voivat olla moninaiset. Osa yhteisötaiteilijoista voi olla taustaltaan taiteilijoita, osa tutkijoita ja osa kumpaakin. Yhteisötaiteen keinoina voidaan käyttää eri taiteenaloja, esimerkiksi kuva-, tila-, installaatio- tai esitystaidetta. (Kantonen ym. 2021, 14.) Usein yhteisötaideprojekteissa voidaan käyttää useampaa taiteenalaa kerrallaan. Näin tehdään esimerkiksi myös Aikamatka 20360-projektissa (Turun kaupunki 2024b). Yhteisötaiteelle oleellista on siis taiteilijan ja yhteisön välisessä vuorovaikutuksessa syntyvä teoskokonaisuus, ei niinkään se, millä taiteen keinoilla teokset toteutetaan.

3.2 Taide- ja kulttuuritoiminta purkutiloissa

Purkutuomion saaneisiin kiinteistöihin toteutettavat taide- ja kulttuuriprojektit ovat yleistyneet Suomessa 2010-luvun loppuun mennessä (Yle 2018). Lähivuosina toteutettuja projekteja, joissa hyödynnetään purkukohteita ovat esimerkiksi Purkutaide-kollektiivin *Ihmema X* Keravalla, Upeartin *Muutos.art*-taidetalo ja *Pinni47*-projekti Tampereella, *Horizont* yhteisötaideprojekti Tornio-Haaparannassa sekä Koneen Säätiön Saaren kartanon taiteilijaresidenssin ja Mynämäen kunnan yhteistyönä toteuttama *Mynä-Mynä-Maa*. (Yle 2024a, Yle 2023, Tampereen kaupunki 2024, Koneen Säätiö 2024 & Kotikulmilta 2023.)

Etenkin vuonna 2016 perustettu Puppa ry:n alla toimiva Purkutaide-kollektiivi on tehnyt purkutilojen käytöstä taide- ja kulttuuritoiminnan tiloina suurelle yleisölle tunnettua. Purkutaiteen tavoitteena on alusta asti ollut yhdistää purkua odottavat tai muuten tyhjäksi jääneet kiinteistöt ja tilojen tarpeessa olevat taide- ja kulttuuritoimijat, sekä muodostaa tästä maanlaajuinen yleinen käytäntö. Purkutaiteen voidaankin katsoa onnistuneen tavoitteissaan ainakin Keravalla, sillä Keravan kaupunginhallitus teki kesällä 2022 periaatepäätöksen, jonka mukaan purkuluvan saaneet tyhjät kiinteistöt ohjataan taiteen ja kulttuurin käyttöön aina, kun kaupungille ei ole niille muuta käyttöä (Sippola 2023, 12).

Purkutaide-kollektiivi on onnistunut myös brändäyksessään. Monissa uutisartikkeleissa ympäri maata toteutetuista teoskokonaisuuksista puhutaan “purkutaiteena” (Kotikulmilla 2023 & YLE 2018). Tämä voi johtua siitä, että sana on hyvin ytimekäs ja sitä on houkuttelevaa käyttää terminä yleistyvälle ilmiölle, jossa taide- ja kulttuuritoimintaa toteutetaan purkutuomion saaneissa tiloissa. Purkutaide ei kuitenkaan ole yleiskäsite purkutiloissa toteutettavalle taide- tai kulttuuritoiminnalle, vaan brändinimi Purkutaide-kollektiivin brändinimi.

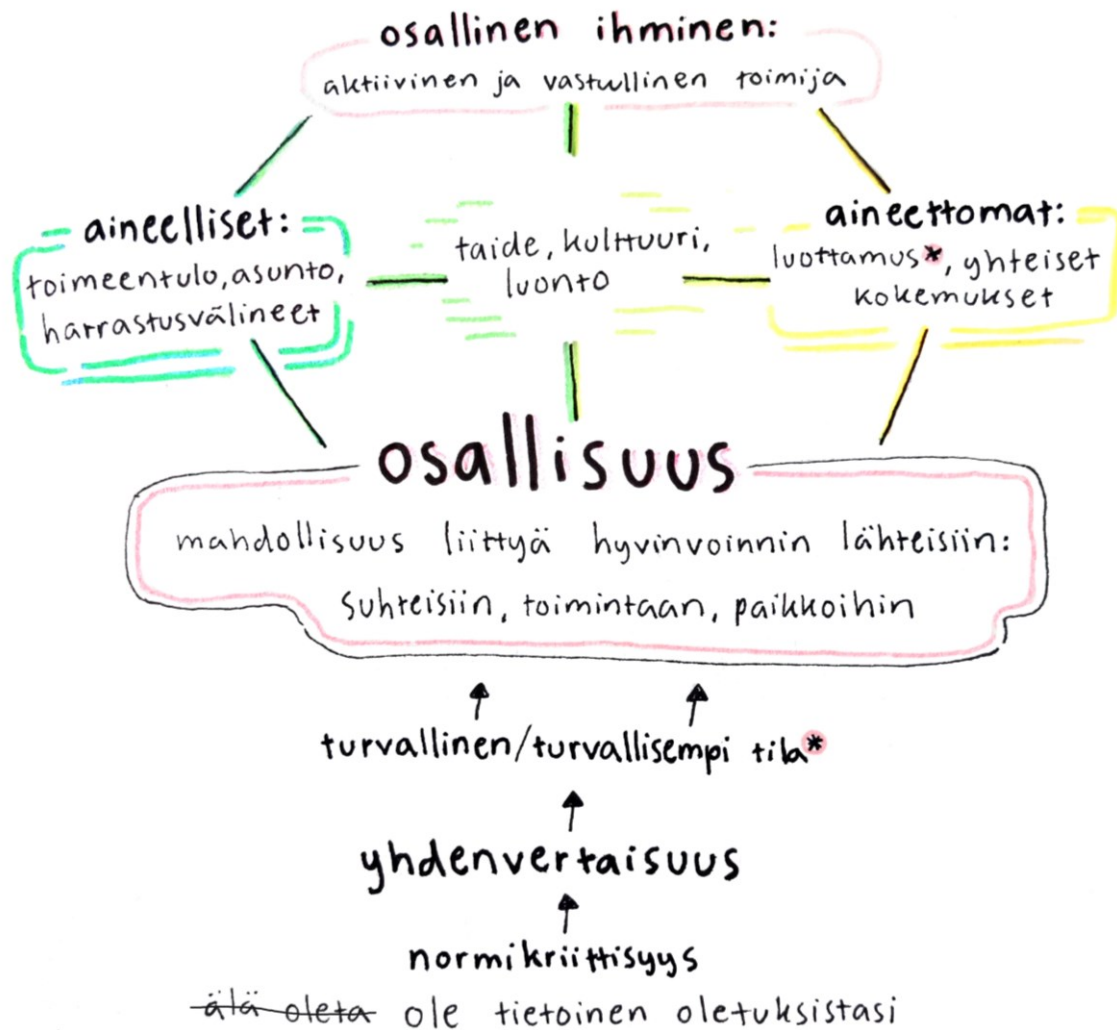
En etsi määritelmää purkutiloissa toteutettavalle taide- ja kulttuuritoiminnalle tässä opinnäytetyössä. Aiheesta uutisoidaan käyttäen Purkutaiteen brändinimeä yleiskäsitteenä, joka tekee aiheesta puhumisesta monille sekavan ja hajanaisen oloista. Ilmiö on ainakin Suomessa sen verran tuore, ettei sille ole vielä vakiintuneita termejä. Esittelin aihetta kuitenkin lyhyesti siksi, että taide- ja kulttuuritoimintaa järjestetään yleistyvässä määrin purkutiloissa ympäri Suomea ja Aikamatka 20360-projektikin on yksi tällaisista taideprojekteista.

Purku- ja hukkatilojen hyödyntäminen liittyvät myös osallisuuden ja yhdenvertaisuuden teemoihin siinä mielessä, että purkutilasta voi tulla vapaa taidetila, jossa osallisuuden yhteisen hyvän osa-alueita voidaan toteuttaa. Joskus tilojen purkutuomio myös kyseenalaistuu, kuten Tampereen Muutos.art-toteutuksen kohdalla on käynyt (YLE 2024b). Tämä puolestaan liittyy ihmisten valtaistumiseen (THL 2022).

Purkutiloissa toteutettava taide- ja kulttuuritoiminta on siis kentällä yleistyvä ilmiö, mutta jää kyseenalaiseksi, vakiintuuko purkutiloihin toteutettavalle taiteelle mitään yksittäistä termiä tai käsitettä. Siitä ei siis välttämättä tule omaa taiteen suuntausta, vaan enemmänkin sen myötä avautuu enemmän tiloja taiteilijoiden käyttöön. Purkutiloissa toteutettava taide voi ottaa yhtä monta muotoa, kuin yhteisötaiteessa käytettävät taiteenalat. Toisin kuin purkutiloissa

toteutettava taide, yhteisötaide on kuitenkin oma käsitteensä ja menettelytapa toteuttaa taideprojekteja.

3.3 Osallisuus

Kuvio 1: Yhteisötaide & osallisuus-työpajoja varten laatimani osallisuutta jäsentävä kaavio. Kaavion taustalla oleva tietopohja on sama, kuin opinnäytetyön Osallisuus-luvun tietopohja.

Käytin yhtenä opinnäytetyöni kehittämistyön menetelmänä työpajaa, jossa laadin Aikamatka 20360-projektin yhteisötaiteilijoiden ja osallistujien kanssa Aikamatkan osallisuuden käytännöt. Pohjustaakseni osallisuuden laajaa käsitettä työpajan osallistujille, laadin sitä kuvaavan kaavion (ks. kuvio 1.) Tämä tietopohjan osallisuus-luku rakentuu suurimmaksi osaksi kaavion rakennetta seuraten. Kaavio rakentuu alhaalta ylöspäin. Poikkeen kaaviosta kuitenkin aloittamalla tietopohjani suoraan osallisuuden kuvailusta, jonka jälkeen vasta siirryn kaavion

pohjalla olevaan normikriittisyyteen, yhdenvertaisuuteen ja turvallisemman tilan periaatteisiin. Kaavio eroaa opinnäytetyön tietopohjasta hieman myös osallisuuden käsitteen määrittelyssä: Määrittelin osallisuuden yhteydeksi hyvinvoinnin lähteisiin työpajassa, mutta tarkemmin sanottuna yhteys hyvinvoinnin lähteisiin on edellytys osallisuudelle itselleen, joka kuulluksi ja nähdyksi tulemista ja jonkun kokonaisuuden osana olemista (THL 2023, 17).

Osallisuus

Osallisuus on käsite, joka pitää sisällään monitasoisen kirjon asioita. Tiivistetysti kuvailtuna osallisuus tarkoittaa kokemusta merkityksellisyydestä ja johonkin itseään isompaan kokonaisuuteen kuulumisesta. Osallisuutta kokeva ihminen tulee kuulluksi itsenään ja pystyy vaikuttamaan elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin. (THL 2023, 17) Osallisuus edellyttää yhteyttä hyvinvoinnin lähteisiin. Hyvinvoinnin lähteet voidaan jakaa aineellisiin ja aineettomiin asioihin. Aineellisia hyvinvoinnin lähteitä on esimerkiksi toimeentulo ja asunto, kun taas aineettomia ovat luottamus ja yhteiset kokemukset muiden ihmisten kanssa. Iso osa ihmisten välisestä toiminnasta sisältää kuitenkin sekä aineellisia että aineettomia hyvinvoinnin lähteitä, kuten kulttuuri ja taide. (THL 2017.)

Osallisuuden on perustuttava vapaaehtoisuuteen. Sitä ei voida kaataa tai asettaa kehenkään ulkopuolelta, vaan ihmisen on tartuttava mahdollisuuteen tai mentävä sitä kohti itse. (Kaukinen, 2016a) Ideaalitulanteessa toimeen tarttumisen mahdollisuuteen sisältyy valta määrittellä itse, kuinka aktiivisesti osallistuu yhteiseen toimintaan. Kaikkien ei siis tarvitse osallistua samalla tavalla tai yhtä paljon, vaan tärkeämpää on se, että jokaiselle löydetään mieleinen tapa osallistua. (Kaukinen, 2016b)

Toisin sanoen ihmisille on luotava puitteet, joissa on mahdollista aktivoitua, mutta heitä ei tule osallistaa. Osallistamisesta syntyy helposti hierarkisoivia miellelyhtymiä, koska osallistaminen tuo mukanaan asetelman, jossa osallistaja on aktiivinen osapuoli ja osallistettava passiivinen osapuoli (Ryynänen & Rannikko 2021, 19). Juuri tästä syystä olen päättänyt osallistamisen sijaan puhua opinnäytetyössä osallisuuden vahvistamisesta.

Yhdenvertaisuus, normikriittisyys ja turvallisemman tilan periaatteet

Osallisuus tapahtuu sosiaalisella alueella ihmisten välisessä toiminnassa. Se on osittain yksilöllinen kokemus, mutta siihen vaikuttavat kuitenkin yhteiskunnan rakenteet ja käytänteet. (THL 2017.) Jos ihmisen toimeentulo vaarantuu, hän ei saa tarvitsemiaan palveluita tai putoaa

palveluiden väliin, hänen osallisuuden kokemuksensa voi heikentyä merkittävästi. Pitkittynyt kuormittuneisuus voi johtaa mielenterveyden ongelmiin, jolloin ihmisen on myös vaikeampaa tehdä hyvinvointiaan edistäviä valintoja. (THL 2022.) Ihmisen osallisuuden kokemus vaikuttaa siihen, miten suuren osan toimintakyvystään hän pystyy ottamaan käyttöönsä. Marginalisoituneilla ihmisryhmillä, esimerkiksi pitkäaikaistyöttömällä, köyhillä tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöillä on tutkitusti muuta väestöä heikompi osallisuuden kokemus. (THL 2023, 17, 32-35.)

Osallisuus ei siis voi toteutua ilman yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuus on toisten ihmisten kunnioittamista, ymmärtämistä ja huomioonottamista. Se toteutuu asenteina ja ajattelutapoina, sekä näihin pohjautuvina tekoina. (Kaukinen 2016a.) Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta esimerkiksi heidän sukupuolestaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, ihonväristään, kielestään, uskonnostaan, vammaisuudestaan tai muusta henkilökohtaisesta ominaisuudestaan. Yhdenvertaisuus on myös Suomen perustuslakiin kirjattu perusoikeus. Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja vahvistaa syrjinnän kohteeksi joutuneiden ihmisten oikeusturvaa. (Yhdenvertaisuus.fi 2024.)

Yhdenvertaisuudessa ei ole kyse pelkästään vähemmistöryhmien aseman parantamisesta, vaan kaikkien oikeuksien ajamisesta. Mitä yhdenvertaisempi yhteiskunta on, sen paremmin kaikki yhteiskunnan jäsenet voivat. (Kaukinen 2016.) On kuitenkin huomioitava, että joskus yhdenvertaisuuden toteutumiseksi on poikettava periaatteesta, jossa kaikki saavat samanlaista kohtelua. Esimerkiksi mukautukset, kuten apuvälineiden tarjoaminen takaavat tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumisen. (Yhdenvertaisuus.fi 2024.)

Yhdenvertaisuuden toteutumista estää eriarvoistavat rakenteet ja kohtelu. Eriarvoistamista voi tapahtua passiivisesti tai aktiivisesti. Passiivisena eriarvoistamisen muotona pidetään esimerkiksi normeja ja normatiivisuutta. Normit ovat olettamuksia ja odotuksia siitä, millaisia ihmisten tulisi olla. Usein normeihin liittyy valtaväestöolettaamus. Se jättää valtaväestöstä – tai oletetusta sellaisesta – poikkeavat ihmiset syrjään asenteissa ja puheessa, joka puolestaan vaikuttaa aktiivisiin tekoihin. Normit vaikuttavat ihmisten kokemukseen itsestään, sekä kaventavat itsemäärittelyn oikeutta ja itseilmaisun vapautta. Ne myös tukevat rakenteellisen syrjinnän olemassaoloa, esimerkiksi tilojen esteellisyttä tai työnantajien asettamia henkilökohtaisiin ominaisuuksiin perustuvia vaatimuksia työhakijoille, jotka eivät ole työn tekemisen kannalta merkittäviä. (Kaukinen 2016a.)

Syrjintä puolestaan on aktiivista eriarvoistamista. Sitä ovat esimerkiksi rasismi, naisviha, seksimi, homo-, bi- ja transfobia ja ableismi. Niitä ylläpitävät uskomukset toisten ihmisten perustavanlaatuisesta biologisesta tai kulttuurisesta eriarvoisuudesta, jonka perusteella ihmiset asetetaan alempiarvoiseen asemaan. Syrjintä tapahtuu tuottamalla erilaisuutta esimerkiksi asettamalla ehtoja ihmisen mukaan ottamiselle ja hyväksymiselle, poissulkemalla, epäasiallisilla vitseillä tai nimittelemällä. Syrjintää voi myös olla positiiviseksi tarkoitettu kommentti, joka kuitenkin ylläpitää toisen ihmisen erilaisuutta. Syrjivä kohtelu loukkaa toisen ihmisyyttä, tuottaa häpeää ja luo rajanvetoja siihen, kuka voi kuulua joukkoon. (Kaukinen 2016a.)

Tämän vuoksi yhdenvertaisuuden toteutumiseksi vaaditaan normikriittisyyttä sekä vihapuheeseen ja syrjintään puuttumista. Normikriittisyys tarkoittaa omien olettamuksien kyseenalaistamista ja kriittistä tarkastelua, sekä avoimuutta oppia uutta. Vihapuheeseen ja syrjintään puuttuminen puolestaan tarkoittaa sitä, että sen olemassaolo on tunnistettava ja tunnustettava. Tilanne tulee katkaista ja syrjinnän kohteeksi joutunutta tulee tukea tapahtuman jälkeen. Myös syrjinnän toteuttaja saattaa tarvita tukea ja opastusta tilanteen käsittelemiseen. (Kaukinen 2016a)

Yhdenvertaisuuden toteutumiseksi sekä konflikti- ja kriisitilanteiden selvittämiseksi on tärkeää laatia omalle toiminnalle turvallisemman tilan periaatteet. En käsittele turvallisemman tilan periaatteita tässä tietopohjassa syvällisesti, mutta haluan mainita tärkeänä taustatekijänä osallisuuden toteutumisessa.

Turvallisempien tilojen käsite on lähtöisin ala- ja vaihtoehtokulttuurien, etenkin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tapahtumista. Niiden käyttö on nykyään kuitenkin yleistynyt järjestöjen ja oppilaitosten pariin. Niiden laatimiseen ei ole olemassa mitään tiettyä mallia, mutta pääsääntöisesti ne sisältävät yhdessä sovitut pelisäännöt siitä, miten ihmiset kohtelevat toisiaan. Yhdessä sovittujen pelisääntöjen toteutumista pystytään myös seuraamaan. Periaatteissa sovitaan myös siitä, miten ongelma- tai ristiriitatilanteissa toimitaan. Näin vastuu toiminnasta jakautuu kaikille. Laatimalla periaatteet yhdessä oman yhteisönsä, organisaationsa tai muun ryhmittymän kesken puretaan myös oletuksia siitä, miten pitäisi toimia ja päästään käsiksi suoraan siihen, mitä ihmiset toivoisivat yhteiseltä toiminnalta. (Hagström, Miettinen & Soramäki 2022) Näistä asioista keskusteleminen myös ryhmäyttää ihmisiä (Hagström ym. 2022) ja luovat pohjaa luottamuksen syntymiselle, sillä luottamuksen rakentuminen edellyttää sitä, että ristiriidat pystytään ratkaisemaan (THL 2023).

Luottamuksen syntyminen on osallisuuden kokemukselle yhtä kriittinen, kuin yhdenvertaisuus toiminnan pohjana. Luottamuksen syntyminen vaatii aikaa ja materiaalisia resursseja, jotta elinympäristöstä tulee tarpeeksi hallinnoitava, mutta se vaatii myös ihmisten välistä vuorovaikutusta. Kun luottamus on syntynyt, ihmiset pystyvät myöntämään riippuvuutensa toisistaan. (THL 2023, 17, 47.) Täten he siis uskaltavat tukeutua toisiinsa.

Osallinen ihminen

Laatimassani kaaviossa on ylimpänä osallinen ihminen (ks. kuvio 1). Osallisuutta kokevan ihmisen taustalla on suuri kokonaisuus asioita joiden pitää toteutua ja resursseja joiden pitää olla saavutettavia. Kun osallisuuden vahvistaminen perustuu normikriittisyyden avulla tavoiteltuun yhdenvertaisuuteen ja tämän pohjalta luotuihin turvallisemman tilan periaatteisiin, luodaan ihmiselle otollinen mahdollisuus liittyä hyvinvoinnin lähteisiin. Kun ihminen toimii aineellisten, aineettomien ja niiden välimaastoon sijoittuvien hyvinvoinnin lähteiden parissa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, hänen osallisuutensa kokemus vahvistuu.

Osallinen ihminen on vastuullinen ja aktiivinen toimija. Hän sekä nauttii yhteisestä hyvästä että tuottaa sitä. Vaikutusmahdollisuuksien ja resurssien lisäksi olennaista on se, että ihminen uskoo omiin mahdollisuuksiinsa ja kokee elämänsä merkitykselliseksi. (THL 2022 & THL 2023, 21, 41.)

Osallisuus yhteisötaiteessa

Tässä opinnäytetyössä keskityn osallisuuden vahvistamiseen yhteisötaideprojektien kontekstissa. En siis puhu esimerkiksi palveluista tai niiden muotoiluista, tai kaupunkisuunnittelusta. Tähän mennessä tässä luvussa kuvaamani määrittelyn lisäksi osallisuus jaetaan kolmeen osa-alueeseen: osallisuuteen omassa elämässä, yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa, sekä yhteisen hyvän tuottamisessa (THL 2022). Yhteisötaiteessa korostuu näistä osa-alueista kaksi jälkimmäistä.

Osallisuus yhteisöihin ja vaikuttamisen prosesseihin tarkoittaa mahdollisuutta kuulua itselle tärkeisiin yhteisöihin ja vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Vaikuttamisen prosessi tarvitsee tuekseen rakenteita eli paikkoja tai tiloja, jotka tekevät vuorovaikutuksen ihmisten välillä, eli vaikuttamisen ja toisista ihmisistä vaikuttumisen mahdolliseksi. (THL 2023, 20, 22.) Yhteisötaideprojekti voi tarjota tilan oman elämänpiirin ulkopuolelta, jossa kohtaa muita

samoista asioista kiinnostuneita ihmisiä. Projektissa voi saada ympärilleen uuden verkoston ja päästä osaksi itseään isompaa kokonaisuutta, jonka kulkuun pääsee vaikuttamaan.

Yhteisötaideprojektissa voi myös kokea osallisuutta yhteisestä hyvästä ja sen tuottamisesta. Projekti voidaan toteuttaa vapaan taiteen tilassa, jossa jossa ihminen pääsee ilmaisemaan itseään taiteella ja tulee siten näkyväksi ja tunnustetuksi. Tällaisessa tilassa muualla yhteiskunnassa vallitsevat hierarkiat voivat murtua ja rakentua uudelleen, jolloin ihminen voi kokea yhdenvertaisuutta omasta yhteiskuntaryhmästään tai asemastaan riippumatta. Hän voi saada kiitosta sosiaalisen arvon tuottamisesta, joita ovat esimerkiksi hyvien yhteisöllisten suhteiden muodostaminen tai yhdessä voimaantuminen. Voimaantumisesta voi seurata esimerkiksi tavoite opiskelusta tai työpaikasta. Yhteisestä työskentelystä taas voi syntyä idea yhteisötauloudesta, esimerkiksi osuuskunnasta. (THL 2023, 24-25 & THL 2022.) Yhteinen työtila voi tarjota myös rutiineja, työyhteisön ja lounasseuran ihmiselle, jonka arjesta nämä muuten puuttuisivat. (THL 2023, 24)

Yhteisötaide tarjoaa siis yhteisöpedagogille loistavan väylän toteuttaa ammatin kompetensseja. Osallisuusosaaminen on yksi yhteisöpedagogin vahvuuksista, ja sitä on luontevaa toteuttaa yhteisötaideprojektin kontekstissa.

4 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Koska opinnäytetyön kehittämiskohteena oli yhteisötaideprojekti, saimme tilaajan kanssa sopimuspalaverissa idean kerätä aineistoa luoviin tutkimusmenetelmiin perustuen. Koska opinnäytetyön aiheena on osallisuus, oli luontevaa ottaa mallia myös osallistuvista ja toiminnallisista tutkimusmenetelmistä. Painotan kuitenkin, että vaikka puhun tutkimusmenetelmistä, en tee opinnäytetyössäni tutkimusta, vaan tutkimuksellista kehittämistyötä. Avaan tutkimuksellisen otteen vuoksi ensin tutkimusmenetelmiä, jotka toimivat kehittämistyön malleina. Kuvailen tässä luvussa ensin näistä tutkimusmenetelmistä inspiroituneen työpajan etenemisen aineistonkeruun menetelmänä. Tämän jälkeen kerron asiantuntijahaastattelun menetelmistä.

4.1 Yhteisötaide & osallisuus-työpajat

Luovat tutkimusmenetelmät ovat laaja kirjo menettelytapoja. Ne voivat hyödyntää vakiintuneita menetelmiä uusilla tavoilla ja kytkeä toisiinsa näkökulmia ja lähestymistapoja, joiden ei itsestään selvästi ajatella kuuluvan yhteen. Esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen ja kuvataiteen. Ne voivat olla taideperustaisia, teknologiaa eri tavoin hyödyntäviä tai laadullista ja määrällistä otetta yhdisteleviä tutkimusmenetelmiä. Luoviksi tutkimusmenetelmiksi voidaan ajatella myös kaikki sellainen tutkimus, jossa tutkimuksen osallistujalta toivotaan luovaa heittäytymistä. (Ryynänen ym. 2021, 17-18) Luovia tutkimusmenetelmiä voidaan siis pitää omana kategorianaan, mutta toisaalta jo vakiintuneemmista menetelmistä voi tulla luovia, jos niiden toteuttamisessa käytetään luovaa otetta.

Osallistuva tutkimus on sateenvarjokäsite tutkimukselle, jossa tutkimuksen osallistujat ovat tutkimusprosessissa perinteisempiä menetelmiä enemmän mukana. Tutkija voi esimerkiksi kutsua osallistujia mukaan tiedon tuottamiseen hyödyntämällä osallistumaan houkuttelevia menetelmiä. Se tarkoittaa usein sitä, että tutkijalla on tutkimuksen osallistujille jokin tutkimusteemaan liittyvä tehtävä. Osallistuva tutkimus ja toimintatutkimus voidaan jaotella omiin kategorioihinsa, mutta ne ovat vuosien saatossa myös lähentyneet toisiaan. Toimintatutkimus on refleksiivistä, käytännönläheistä ja yhteisöllistä tutkimusta, joka pyrkii kehittämään yhteisen toiminnan käytänteitä, analysoi sen kehittymistä ja tuottaa siitä uutta tietoa. Tutkija on toimintatutkimuksen prosessissa sekä tutkijan että tekijän roolissa. (Ryynänen ym. 2021, 18, 22.)

Näihin menetelmiin pohjaten laadin Yhteisötaide & osallisuus-työpajan Aikamatka 20360:n osallistujille ja ohjaajille. Luodessani työpajaa pyrin siihen, että se antaisi osallistujilleen yhtä paljon, kuin minulle. Työpajan tavoitteena oli tehdä osallisuuden käsite tutummaksi osallistujille ja ohjaajille, antaa ohjaajille ja osallistujille tilaisuus käydä aiheesta keskustelua, sekä luoda keskustelun pohjalta Aikamatka 20360-projektiin sopivat osallisuutta vahvistavat käytännöt. Pyrkimys oli, että käytännöt olisivat mahdollisimman konkreettisia ja helppoja toteuttaa. Osallistajat olivat siis osallistuvaan tutkimukseen ja toimintatutkimukseen perustuen hyvin aktiivisessa roolissa kehittämistyön tiedon tuottamisessa ja Aikamatka 20360-projektin toimintaa koskevien käytäntöjen työstämisessä.

Kun puhun työpajan osallistujista, puhun myös Aikamatka 20360-projektin yhteisötaiteilijoista ja ohjaajista. Halusin ottaa ohjaajat työpajaan mukaan, koska pidin tärkeänä saavuttaa dialogin nimenomaan ohjaajien ja osallistujien välille. Näin he pääsivät puolin ja toisin kuulemaan, miten kukin heistä suhtautuu osallisuuteen ja keinoihin vahvistaa sitä. Ohjaajien mukana ollessa heidän näkemyksensä päätyivät myös yhteisiin osallisuuden käytäntöihin. Keskusteluissa ohjaajat pääsivät kuulemaan kiitosta siitä, mitä he olivat tehneet onnistuneesti ja toisaalta ymmärtämään, mitä osallistajat saattaisivat kaivata lisää. Kaiken kaikkiaan koko ryhmä pääsi keskustelemaan siitä, millaisia asioita he tarvitsevat yhteisessä toiminnassa ja ymmärrys ihmisten moninaisuutta kohtaan sai mahdollisuuden syventyä ja laajentua.

Osallistujien kerääminen

Keräsin osallistujia projektin Whatsapp-ryhmään mainostamalla ja luomalla sinne työpajalleni oman kanavan, tulostamalla työpajasta kertovia A4-papereita paikan päälle, kiertämällä projektissa juttelemassa osallistujille ja osallistumalla itse projektiin. Yhteisen työskentelyn ohessa tutustuin osallistujiin, jonka oletimme ohjaajien kanssa madaltavan heidän kynnystään osallistua työpajaani. Samalla pääsin havainnoimaan yleisesti projektin toimintaa ja etenemistä. Vaikka pajaan olikin haastavaa koota tarpeeksi osallistujia aikataulujen yhteensopimattomuuden vuoksi, moni osallistuja osoitti mielenkiintoa työpajan sisältöä kohtaan. Yhteisötaideprojektiin hakeutuneet osallistajat olivat lähtökohtaisesti kiinnostuneita osallisuuden teemasta ja siitä, miten sitä voisi ottaa paremmin käytännössä huomioon omassa toiminnassaan.

Ensimmäinen työpaja oli 20.8. ja toinen 3.9. Ensimmäisessä pajassa oli 7 osallistujaa. Toisessa pajassa oli 5 osallistujaa. Yhdessä työpajoista olivat mukana Aikamatka 20360:n

yhteisötaiteilijat, toisessa pelkästään osallistujia. Pidimme yhteisötaiteilijoiden kanssa kiinnostavana kokeiluna sitä, millaiset käytännöt pajasta syntyisivät, kun osallistujat ovat vain keskenään verrattuna pajaan, jossa he ovat mukana. Pidin työpajat noin puolessa välissä Aikamatka 20360:n rakennusprosessia. Ajattelimme yhteisötaiteilijoiden kanssa, että tähän mennessä osallistujat olisivat jo hieman tutustuneet toisiinsa, saaneet teoksiaan työstettyä tarpeeksi pitkälle jotta heillä riittäisi aikaa myös työpajalle ja heillä olisi myös jo parempi kokonaiskuvaa projektista.

Työpajojen runko

Työpajat koostuivat teoriaosuudesta, kaksiosaisesta keskusteluosuudesta ja osallisuuden käytäntöjen muodostamisen osuudesta. Aloitin työpajat lyhyellä teoriaosuudella, jossa esittelin osallisuuden käsitettä. Teoriaosuus perustui samaan osallisuuden teoriaan, kuin opinnäytetyön tietopohjan Osallisuus-luku. Loin teorian pohjalta osallisuuden käsitettä havainnollistavan kuvion, jota käytin teoriaosuuden apuna ja rakenteena. (Ks. Kuvio 1.)

Pidin lyhyen teoriaosuuden siksi, että toivoin työpajan opettavan osallistujille uutta tai syventävän heillä jo ollutta tietämystä. Osallisuuden käsite oli monelle osallistujalle tuttu, mutta työpajan jälkeen heillä oli siitä laajempi ja selkeämpi ymmärrys. Halusin myös teoriaosuudella varmistaa, että kaikki puhuivat tulevissa keskusteluissa samoista asioista, eivätkä tietämättään mieltäneet osallisuuden käsitettä eri tavoin.

Teoriaosuuden jälkeen jaoin ryhmän 2-3 hengen pienryhmiin keskustelua varten. Keskustelua varten olin laatinut kaksi apukysymystä, ja keskustelu käytiin kahdessa osiossa kysymys kerrallaan. Kumpikin osuus eteni samalla rungolla. Osuuden aluksi esitin kysymyksen, jonka jälkeen annoin koko ryhmälle minuutin hiljaista aikaa pohtia vastauksiaan. Minuutin kuluttua pienryhmät saivat aloittaa keskustelun keskenään. Jaoin pienryhmille A2-paperit, jotka oli jaettu kahteen puoliskoon, kumpikin puoli omalle kysymykselleen. Keskustelun aikana pienryhmät saivat kirjoittaa ajatuksiaan ylös kysymyksen alle. Tämän jälkeen kumpikin pienryhmä esitti ajatuksiaan toiselle ryhmälle, jonka pohjalta kävimme keskustelua koko ryhmän kesken.

Noudatin keskusteluissa paloitetua rakennetta, koska halusin huomioida erilaiset temperamentit ja keskustelijat. Jotkut tarvitsevat hiljaista aikaa prosessoida tietoa ja muodostaa sen pohjalta ajatuksiaan, ennen kuin osallistuvat yhteiseen keskusteluun. Joillekin on myös helpompaa esittää ajatuksiaan ensin pienemmälle ryhmälle, kuin suoraan koko ryhmälle.

Asteittain etenevässä keskustelun rakenteessa on siis suurempi todennäköisyys sille, että jokaisen ryhmän panos näkyy lopputuloksessa. Halusin siis, että osallisuutta käsittelevä työpaja olisi itsessään osallisuutta vahvistava rungoltaan.

Ensimmäisen osion kysymys oli ”Mitä pitää tapahtua, että tunnet kuuluvasi Aikamatka 20360-projektin joukkoon?”. Keskusteluosion toinen kysymys oli suoraa jatkoa ensimmäiselle kysymykselle: ”Mitä voit itse tehdä, että muut tuntisivat kuuluvansa joukkoon?”. Ohjeistin osallistujia vetämään suoria viivoja ensimmäisestä puoliskosta toiseen. Keskusteluosion jälkeen pidimme kahvitauon. Pidin taukoa tärkeänä tässä kohtaa, sillä olimme jo omaksuneet uutta tietoa ja soveltaneet sitä syvällisissä ja henkilökohtaisissakin keskusteluissa.

Tauon jälkeen otin esiin uuden A2-paperin, jonka olin otsikoinut ”Aikamatkan osallisuuden käytännöt”-nimellä. Osallistujat saivat jälleen noin minuutin hiljaista aikaa palauttaa mieleen, mitä ennen taukoa keskusteltiin. Tämä jälkeen he saivat pienryhmissä muodostaa keskusteluosion muistiinpanojen pohjalta mahdollisimman selkeitä ja konkreettisia lauseita, jotka he halusivat osallisuuden käytännöiksi. Pienryhmäkeskustelun jälkeen kävimme jälleen yhteisen keskustelun, jonka pohjalta loimme yhteiset osallisuuden käytännöt.

Päätin kummankin työpajan kysymällä, olisivatko yhdessä muodostetut käytännöt sellaisia, mihin jokainen osallistuja olisi valmis sitoutumaan. Vastaus oli myöntävä kummassakin pajassa. Työpajan runko löytyy kokonaisuudessaan liitteistä.

Työpajamenetelmän edut ja haasteet

Työpajan suurin etu oli se, että pääsin olemaan suorassa vuorovaikutuksessa osallistujiin ja kuulemaan heidän ajatuksiaan kasvatusten ja laajemmin kuin kirjallisessa muodossa, johon ajatukset usein typistetään. Pidin myös opinnäytetyöni aiheen puolesta oleellisena olla itse läsnä ja suorassa keskusteluyhteydessä osallistujiin.

Työpajasta kuitenkin konkreettinen ja kattava aineisto, koska pidin osallistujien työpajan aikana tekemät kirjalliset muistiinpanot ja tuotokset itselläni. Minulle tallentui siis muistiinpanoin keskustelut, sekä prosessi keskusteluista lopullisiin käytäntöihin.

Haastavaa työpajamenetelmästä teki osallistujien saavuttaminen. Isossa projektissa Whatsapp-viesteillä markkinointi hukkuu helposti muiden projektin asioiden viestitulvaan. Tätä helpotti hieman se, että työpajoille luotiin oma kanavansa. Kanavalle kuitenkin löysi näkemällä

työpajasta mainoksen yleisellä ilmoituskanavalla tai projektin tilojen seinällä, jotka ovat myös täynnä informaatiota.

Parhaiten osallistujia tavoitti kasvokkain. Kasvokkainkin markkinoidessa osallistujat voivat kuitenkin kokea, että informaatiota on liikaa. Aikamatka 20360-projektin yhteydessä oli oman työpajani lisäksi muitakin työpajoja, esimerkiksi graffitipajoja samaan aikaan. Suuressa osallistujajoukossa on myös vaihtelevat aikataulut. Olimme sopineet työpajapäivät Pia ja Sophia Bartschin kanssa kahdeksi tiistaiksi, koska Aikamatka 20306 oli kaikille osallistujille auki keskiviikosta lauantaihin. Tiistaisin paikalla olivat vain Pia ja Sophia, jolloin työpajan pystyisi pitämään rauhassa. Moni osallistuja oli kiinnostunut pajasta, mutta ei pystynyt osallistumaan juuri tiistaisin, koska eivät olleet varanneet tiistaiksi projektille aikaa.

Näistä syistä työpajamenetelmällä ei saavuta yhtä suurta joukkoa kuin esimerkiksi verkkokyselyllä. Otanta jää pieneksi, enkä tiedä kuinka hyvin kahden työpajan tulokset ovat sovellettavissa koko osallistujajoukkoon, joka koostuu lähes 200 ihmisestä. Laadullisessa tutkimuksessa otannat kuitenkin ovat usein pieniä, ja tämä kehittämismenetelmä perustuu laadullisen tutkimuksen menetelmiin. Pieni otanta on hyvä huomioida, mutta se ei tee tuloksista hyödyttömiä.

Osallistuvassa tutkimuksessa ja toimintatutkimuksessa on myös tärkeää huomioida tutkijan roolin haasteet ja suhtautua tarpeeksi kriittisesti hänen tekemiin tulkintoihin. Vaikken itse olekaan tutkija, vaan tutkimuksellisen kehittämistyön tekijä, on silti oleellista pohtia omaa rooliani aineiston keruussa. Tutkimusaineistoa ei pidetä valmiina odottavana materiaalina, joka kerätään neutraalista asemasta, vaan se on nähtävä tutkijan ja tutkittavan väliseksi refleksiiviseksi tiedoksi (Ryynänen ym. 2012, 16). Omassa sidoksessani kehittämiskohteeseen on henkilökohtaisuutta, koska olen osallistunut itsekin yhteisötaideprojektiin ja tutustunut osallistujiin myös pajojen ulkopuolella.

4.2 Asiantuntijahaastattelu

Olen puhunut tähän mennessä asiantuntijahaastattelun tekemisestä, mutta alun perin nimitin haastattelua benchmarkingiksi. Tein näin vielä haastatteluvaiheessakin. Alkuperäisenä ajatuksenani oli oppia Purkutaide-kollektiivin käytännöistä, sillä Purkutaiteen projektit ovat mittavia ja kollektiivin taiteellinen johtaja Jouni Väänänen koordinoi isoa joukkoa taiteilijoita yhdessä tuottajansa kanssa. Purkutaide on myös ollut isossa roolissa yleistämässä purku- ja

muiden hukkatilojen käyttöönottoa taide- ja kulttuurialan toimijoille Suomessa. Tältä osin Purkutaiteen toiminnalla on sidos Aikamatka 20360-projektiin, joka toteutetaan myös purkutuomion saaneeseen tilaan.

Benchmarking on menetelmä, jossa omaa toimintaa vertaillaan systemaattisesti muiden toimijoiden käytäntöihin tai toimintatapoihin. Hyviä käytäntöjä analysoidaan ja niiden pohjalta tehdään johtopäätökset, joista otetaan oppia omaan toimintaan. (Strömmer 2005, 55–57.) Huomasin kuitenkin, että haastattelun aikana käydyn keskustelun laajuus muistutti enemmän asiantuntijahaastattelua.

Asiantuntijahaastattelussa valittua henkilöä haastatellaan sen tiedon vuoksi, jota hänellä oletetaan olevan ilmiökentästä. Haastateltavan valinta perustuu joko hänen institutionaaliseen asemaansa tai muuhun osallisuuteen tutkimuksen kohteena olevassa asiassa. Keskeistä on siis pyrkimys ilmiökentän faktuaaliseen kuvaukseen. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, luku: Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen välillä.) Koska Väänäsellä on Purkutaidedekollektiivin johtamisen lisäksi pitkä kokemus taide- ja kulttuurialalla graffititaiteilijana, haastattelussa käydyn keskustelun laajuus kävi paremmin ilmiökentän kuvauksesta, kuin benchmarkingista.

Tein myös haastattelurungon asiantuntijahaastattelulle tyypillisemmin. Ruusuvooren ym. (2010) mukaan asiantuntijahaastattelulle tyypillistä on räätälöidä sen runko sen mukaan, ketä haastatellaan. Haastatteluun voidaan valmistautua esimerkiksi analysoimalla haastattelun aiheesta löytyvää dokumenttiaineisto ja asiantuntijan aiempia haastatteluja sekä selvittämällä haastatellun taustaorganisaatio. Huolellisen taustatyön avulla haastattelijalla osaa kysyä tarpeeksi konkreettisia kysymyksiä, joilla hän saa suoraan tutkittavaan asiaan vastauksia. (Ruusuvoori ym. 2010, luku: Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen välillä.)

Keskityin haastattelussa osallisuuden vahvistamisen käytäntöihin Purkutaiteen toiminnassa. Purkutaide on perustettu 2016, joten minua kiinnosti tietää, onko osallisuus tai osallisuuden kokemuksen vahvistaminen ollut alusta asti Purkutaide-kollektiivin toiminnan arvoissa mukana, vai ovatko ne tulleet mukaan vasta ajan saatossa. Kun tein haastattelua varten taustatyötä, kiinnitin huomiota siihen, että vaikka Purkutaiteen verkkosivuilla ei mainitakaan suoraan osallisuuden tai yhdenvertaisuuden edistämistä keskeisinä toiminnan tavoitteina, ovat nämä arvot nähtävissä toiminnan kuvauksissa. Yksi kollektiivin keskeisimmistä tavoitteista on alusta asti ollut omilla näyttelyillään havainnollistaa, kuinka tilojen tarpeessa olevien taide- ja kulttuuritoimijoiden ja tyhjänä seisovien tilojen yhdistämisestä olisi loogista tehdä yleinen

käytäntö (Purkutaide 2024). Niin kuin tietopohjassa jo kuvailinkin, Purkutaiteen voidaan nähdä olevan onnistunut tavoitteessaan ainakin Keravalla (Sippola 2023, 12). Lisäksi näyttelyiden toteutukseen on otettu esimerkiksi Ihmemaa X:ssä päihde- ja mielenterveyskuntoutujia (Purkutaide 2024b). Toimintaa on siis toteutettu tavalla, joka mahdollistaa osallisuuden kokemuksia projektiin osallistuville taiteilijoille.

Halusin myös tietää, onko Väänänen kerryttänyt isojen teoskokonaisuuksien koordinointiin liittyvät taidot kokemuksella, vai onko hänellä toimintansa taustalla jokin pedagoginen ote tai näkemys. Tätä kautta selvitin myös, voisiko Purkutaiteen kaltaisella toimijalla olla tarvetta yhteisöpedagogin tai muun sosiaalialan työntekijälle. Siten opinnäytetyöni tavoitteena olevan tuotoksenkin tarve alleviivautui.

Asiantuntijahaastattelun edut ja haasteet

Asiantuntijahaastatteluille tyypilliselle faktanäkökulmalle on historiallisesti ollut haastavaa se, että siinä käsitys todellisuudesta on käytännöllinen ja arkiajatteluun perustuva. Haastattelussa käytetty kieli mielletään pelkäksi totuuden linssiksi, jossa ei ole ihmisen tulkinnan mukana tuomia vääristymiä. Faktanäkökulman vastakohtaksi tai sitä täydentämään on otettu siksi lähtökohdaksi se, että faktatieto on vuorovaikutuksessa tuotettua. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että faktoiksi voi muodostua mitkä tahansa väitteet. Kun haastattelua analysoidaan kaiken muun aineiston kanssa, tehdään ristianalyysiä. Haastattelun sisältöä verrataan siis muuhun aineistoon ja koko aineistosta pyritään muodostamaan kokonaiskuva. (Ruusuvuori ym. 2010, luku: Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen välillä.)

Haasteissa esiin nousseita vuorovaikutuksellisuutta sekä haastattelun roolia kokonaiskuvan muodostamisessa pidän toisaalta asiantuntijahaastattelun etuina. Vuorovaikutuksessa pystyn kysymään täsmällisiä kysymyksiä keskusteluun nousevista asioista ja laaja keskustelu tuottaa myös paljon lisäarvoa muun aineiston rinnalle.

Haastattelun runko

Ennen kysymyksiä pidin Väänäselle saman pohjustuksen osallisuuden käsitteestä, kuin työpajoissa. Käytin pohjustuksessa tietopohjan osallisuus-luvusta löytyvää kuviota (ks. Kuvio 1). Olin myös muodotanut kysymykseni kuvion sekä työpajan keskusteluiden pohjalta. Toimin näin, jotta puhuisimme varmasti samoista asioista, kuin työpajassa ja tätä kautta opinnäytetyössäni, mutta myös mahdollisesti täydentääkseni työpajan tuloksia.

Pohjustuksen jälkeen tarkoitukseni oli edetä kolmessa eri vaiheessa. Ensimmäiset kysymykset liittyivät siihen, kuinka tietoisesti osallisuuden vahvistaminen on Purkutaiteen toiminnassa mukana ja miten se mahdollisesti näkyy toiminnassa käytännön tasolla. Seuraavaksi siihen, ovatko osallisuutta vahvistavat käytännöt yleistettäviä alalle kuin alalle, vai pitäisikö yhteisötaiteen tai Purkutaiteen tapauksessa yhteisöllisen taidetoiminnan osallisuuden käytännöissä tehdä erityishuomiota. Lopuksi tarkoitukseni oli selvittää, olisiko pedagogisesta näkemyksestä hyötyä taide- ja kulttuuriprojekteissa.

Väänäsen vastaus ensimmäiseen kysymyksistäni oli jo kuitenkin niin kattava, että se ulottui jo seuraaviinkin kysymyksiin. Tämä toistui läpi haastattelun, jonka seurauksena sain tunnin pituiseksi sopimassamme haastattelussa hyvin kattavan aineiston. Äänitin haastattelun Väänäsen suostumuksella puhelimella ja litteroin sen analyysiä varten.

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineistoni koostui työpajojen muistiinpanoista ja kirjallisista tuotoksista, sekä asiantuntijahaastattelun litteraatista. Analysoin aineistoni teemoittelemalla sen aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Teemoittelussa aineistosta etsitään ensin toistuvia ilmaisuja. Aineistossa toistuvista alkuperäisilmaisuista muutetaan pelkistetyt ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 123.) Omassa aineistossani mainittiin toistuvasti esimerkiksi toisten ihmisten huomioiminen eri tavoilla. Pelkistetty ilmaisu oli esimerkiksi ”Muiden tunteiden, tarpeiden, rajojen ja taustan huomioiminen”.

Pelkistettyjen ilmausten samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia vertaillaan toisiinsa, jonka perusteella ne ryhmitellään alaluokiksi. Teemoittelua voi aineistosta ja riippuen jatkaa alaluokkien yhdistämisellä yläluokkiin ja yläluokkien yhdistämisellä pääluokkiin. Usein se, minkä tasoisia luokkia aineistosta voidaan muodostaa selviää vasta analyysin tehdessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 123-124.) Koska oma aineistoni oli melko pieni ja aiheeni rajattu, päätin muodostaa suoraan pääluokat. Toisaalta vaikka aihe on rajattu, ihmisten välisiä sosiaalisia ilmiöitä, kuten osallisuus ei välttämättä ole mielekästä yrittää luokitella enempää.

Taulukko 1: Esimerkki teemoittelusta.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Yläluokka
<p>”ottamalla muut huomioon -> tilanteenlukutaito, sosiaalinen filtteri”</p> <p>”huomioidaan ihmisten vahvuudet ja hyödynnetään niitä yhteisen hyvän puolesta”</p> <p>”annan palautetta asiasta muiden tunteet huomioiden”</p>	<p>Muiden tunteiden, tarpeiden, rajojen ja taustan huomioiminen</p>	<p>Huomioon ottaminen</p>
<p>”Ei tarvitse tehdä yksin vaan muut auttaa toteutuksen suunnittelussa”</p> <p>”yks mun päivittäisistä työtehtävistä on se, että mä kierrän tuolla taiteilijoiden keskuudessa kysymässä, että mitä heille kuuluu ja voinko olla avuksi jollain tavalla. Ja sitten myöskin niinku pyrin rohkaisemaan meidän taiteilijoita siihen, että he käy myöskin höpöttelemässä muiden taiteilijoiden kanssa ja myöskin ihan kyselemässä, että voiko olla jollain tavalla avuksi”</p>	<p>Avun tarjoaminen muille</p> <p>Avun vastaanottaminen ideoinnissa, suunnittelussa ja teknisessä toteutuksessa</p> <p>Ilmapiiri, jossa on turvallista kysyä apua ja apua on saatavilla, ollaan valmiita auttamaan</p> <p>Rohkaistaan kaikkia tekijöitä auttamaan toisiaan</p>	<p>Auttaminen ja avun vastaanottaminen</p>

5 TULOKSET JA ANALYYSI

Esittelen ensin Yhteisötaide & osallisuus-työpajojen tuloksena syntyneen Aikamatkan käytännöt-huoneentaulun, joka on kummankin työpajan tuotoksista yhdistetty versio. Tämän jälkeen esittelen työpajoissa syntyneestä kirjallisesta aineistosta, eli keskusteluiden muistiinpanoista ja asiantuntijahaastattelun litteraatista tehdyn teemoittelun pääluokat. Pääluokat ovat omina alaotsikoinaan. Vertaan teemoittelussa syntyneitä pääluokkia Aikamatkan käytännöt-huoneentauluun, sekä opinnäytetyön tietopohjaan. Lopuksi teen yhteenvedon tulosten analyysistä.

5.1 Aikamatkan osallisuuden käytännöt

Kummankin Yhteisötaide & osallisuus-työpajan tuotoksena syntyi Aikamatkan osallisuuden käytännöt. Työpajat pidettyäni yhdistin kummankin työpajan tuotokset huoneentauluksi. Tässä huoneentaulussa on siis kummankin pajan tuotokset ja se toimii mielestäni myös hyvänä yhteenvetona työpajoista. Esittelin huoneentaulun Aikamatka 20360:n yhteisötaiteilijoille ja he hyväksyivät sen sisällön. Huoneentaulu tulostettiin projektin tiloihin esiin saatetekstillä, jossa kerroin sen olevan osa yhteisötaideprojektiin liittyvää opinnäytetyötä.

AIKAMATKAN KÄYTÄNNÖT

1. Tervehdin muita tullessa ja lähtiessä

2. Kohtelen muita yhdenvertaisesti

"Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syyistä." www.yhdenvertaisuus.fi, 2024

3. Otan vastuun teoksistani sekä yhteisistä työtiloista ja välineistä

- Olen vastuussa teokseni aikataulutuksesta ja toteutuksesta
- Pidän kiinni yhteisten teosten sopimuksesta
- Huolehdin yleisistä viihtyvyydestä siivoamalla omat jälkeni ja käyttäen materiaaleja säästeliäästi

4. Kommunikoin avoimesti, rakentavasti ja kunnioittavasti

- Otan vastuun tunteistani, sanoistani ja teoistani
- Esitän mielipiteeni ja annan palautetta rakentavasti
- Konflikteissa pyrin pysäyttämään tilanteen ennen kuin se eskaloituu ja palaamaan keskusteluun, kun kaikki ovat saaneet aikaa rauhoittua
- Ilmaisen tunteeni ja tarpeeni avoimesti ja otan muiden tunteet ja tarpeet huomioon
- Ratkaisin ongelmat ja teen päätökset yhdessä

5. Pyydän ja tarjoan apua

- Saan kokeilla uusia asioita, erehtyä ja epäonnistua
- Opin tekemällä itse ja muiden kanssa
- Jos olen epävarma, kysyn apua
- Tarjoan tarvittaessa apua muille

6. Olen kannustava

- Näen jokaisen vahvuudet ja uskon heidän kykyihinsä
- Rohkaisen muita kokeilemaan uusia asioita
- Pyrin tekemään mahdollisimman mahdollista

Kuvio 2. Aikamatkan käytännöt-huoneentaulu

Huoneentaulu toimii esimerkkinä yhteisötaideprojektin ohjaajien ja osallistujien yhdessä laatimista osallisuuden käytännöistä. Huoneentaulua voi referoida läpi projektin ja sitä voi käyttää apuna esimerkiksi uusien osallistujien perehdytyksessä. Yhdessä sovitut käytännöt voivat olla ideaali, johon ei aina todellisuudessa päästä, mutta johon on yhdessä hyvä pyrkiä.

Keskustelimme Pia ja Sophia Bartschin kanssa huoneentaululle sopivasta otsikosta.

”Osallisuuden käytännöt” voivat olla hieman liian korkealentoinen, ellei ole osallistunut työpajaan. Toisaalta ”Aikamatkan säännöt” voivat antaa epätoivotun ja liian hierarkisen vivahteen. Lopulta valitsin huoneentauluun otsikoksi ”Aikamatkan käytännöt”, koska ajattelin sen luovan mielle yhtymiä yhteisiin tapoihin toimia ja kohdella muita ihmisiä. En kuitenkaan ole täysin varma, aukeako tämäkään otsikko tarpeeksi kelle tahansa huoneentaulun ensimmäistä kertaa näkeväälle. Jatkokehityksen kannalta ajattelen, että on syytä miettiä, puhutaanko yhteisötaideprojektin osallistujille osallisuudesta tai sen vahvistamisen käytännöistä, vai ajaako samaa asiaa osallistujan näkökulmasta esimerkiksi ”toimintatavoista” puhuminen.

5.2 Huomioon ottaminen

Työpajojen kirjallisessa aineistossa, keskusteluissa ja Aikamatkan osallisuuden käytännöissä nousi toistuvasti esiin muiden ihmisten huomioiminen tavalla tai toisella. Sana ”huomioida” tai sen eri muodot esiintyivät aineistossa yhteensä 10 kertaa. Huomioon ottaminen liittyi esimerkiksi muiden ihmisten tunteiden ja tarpeiden huomioimiseen, palautteen antamiseen tunteet huomioiden, sekä eri ihmisten taustojen huomioimiseen. Esimerkiksi ”ronski huumori” ei sovi kaikkiin tilanteisiin tai kaikille ihmisille. Aineistossa mainittiin myös muiden ihmisten ideoiden ja vahvuuksien huomaaminen.

Vahvuuksien tunnistaminen ja tunnustaminen liittyvät osallisuuden osa-alueista yhteisen hyvän tuottamiseen ja nauttimiseen. Toisten ideoiden huomioiminen, niistä palautteen antaminen kunnioittavasti sekä tunteisiin ja tarpeisiin liittyvä muiden huomiointi puolestaan liittyvät yhteisön ja vaikuttamisen prosessin osallisuuteen. (THL 2023, 20, 22, 24-25.)

Huomioon ottamisen pääluokka siirtyi vahvasti Aikamatkan käytännöt-huoneentaulun, vaikka se mainitaankin suoraan vain kerran. Muiden ihmisten tunteiden, tarpeiden ja taustan huomioiminen näkyvät vahvasti kohdassa 1. ”Tervehdin muita tullessa ja lähtiessä”, 2.

”Kohtelen muita yhdenvertaisesti” ja 4. ”Kommunikoin avoimesti, rakentavasti ja kunnioittavasti”. Muiden ihmisten vahvuuksien ja kykyjen huomioiminen näkyy myös kohdassa 6. ”Olen kannustava”. (Ks. kuvio 2.)

5.3 Vastuun ottaminen ja antaminen

“Vastuu” tai sen eri muodot toistui työpajasta syntyneessä aineistossa yhteensä kuusi kertaa. Vastuuta toivottiin otettavan omista sanoistaan ja teoistaan, tunteistaan ja reaktioistaan, omista ja yhteisistä teoksista sekä yhteisistä tiloista ja välineistä pitämällä niitä siistinä. Samalla vastuuta tahdottiin myös antaa toisille heidän omista teoksistaan tai muusta osa-alueesta yhteisessä toiminnassa.

Vastuun ottaminen ja antaminen liittyy osallisuutta kokevan ihmisen aktiiviseen toimijuuteen ja hänen uskoonsa omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Vastuun ottaminen ja antaminen kielii siitä, että ihminen ottaa käyttöön isompaa määrää potentiaalistaan. Se myös kielii luottamuksesta, sillä vain luottaessaan toisiin ihminen pystyy myöntämään riippuvaisuutensa muista. (THL 2023, 17, 41.)

Vastuun ottaminen ja antaminen menivät Aikamatkan käytännöt-huoneentauluun lähes suoraan sellaisina, kuin ne nousivat teemoittelussakin esiin. Listalla se on kohtana 3. “Otan vastuun teoksistani sekä yhteisistä työtiloista ja – välineistä”. Se ulottuu kuitenkin myös kohtaan 4., jonka alla se mainitaan sanoin “otan vastuun tunteistani, sanoistani ja teoistani”. (Ks. kuvio 2.)

5.4 Auttaminen ja avun vastaanottaminen

Apu tai auttaminen mainittiin työpajoissa yhteensä 14 kertaa. Osallistujat pitivät tärkeänä sitä, että apua saa pyydettyä, sitä voi tarjota muille ja että teoksia ei tarvitse tehdä yksin, vaan muut auttavat teoksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Keskusteluissa nousi esiin myös se, että ennen kuin apua tarjoaa, on tärkeää kysyä, onko apu kaivattua. Apua on mielekkäämpää ottaa vastaan, kun kokee olonsa ja tieto-taitonsa kunnioitetuksi.

Haastattusta nousi esiin, että Väänänen käy taideprojektien aikana päivittäin kiertämässä taiteilijoiden joukossa ja kysymässä, voiko hän olle heille avuksi. Hän pyrkii myös rohkaisemaan taiteilijoita olemaan keskenään avuksi toisilleen luodakseen ilmapiirin, jossa apua uskaltaa pyytää ja ottaa vastaan.

Niin kuin huomioon ottaminenkin, ilmapiiri, jossa apua voidaan tarjota ja pyytää avoimesti, ja jossa saa myös oppia erehdyksien kautta liittyy osallisuuteen yhteisöistä ja vaikuttamisen prosesseista. (THL 2023, 22.) Se myös liittyy yhtä vahvasti luottamuksen syntymiseen, kuin vastuun ottaminen ja antaminen.

Auttaminen ja avun vastaanottaminen näkyvät aiempien pääluokkien tavoin hyvin suoraan Aikamatkan käytännöissä. Kohta 5. ”Pyydän ja tarjoan apua” pitää sisällään myös oikeanlaisen ilmapiirin luomisen sanoin ”saan kokeilla uusia asioita, erehtyä ja epäonnistua” sekä ”opin tekemällä itse ja muiden kanssa”. (Ks. kuvio 2.)

5.5 Autenttisuus ja tunteiden näyttäminen

Työpajojen aineistossa mainittiin tunteet yhteensä kolme kertaa, mutta tämän lisäksi oli havaittavissa myös tunteisiin ja tunnelmaan liittyviä pointteja. Osallistujat pitivät tärkeinä sitä, että kaikki tunteet olivat projektissa sallittuja. Tämä loi tunteen siitä, että paikalle voi tulla elämäntilanteesta riippumatta. Tunteiden rehellinen ilmaisemisen myös koettiin lisäävän keskinäistä luottamusta. Tunneilmaisussa avoimen ilmapiirin lähtötekijöinä pidettiin yhteisötaiteilijoita, joiden koettiin toimineen roolissaan autenttisina itsenään alusta asti. Tämä oli inspiroinut ja rohkaissut kaikkia muitakin olemaan oma itsensä.

Haastattelussa nousi esiin samankaltaisia teemoja. Väänänen kertoi, kuinka hän tekee taiteilijoille projektien alussa selväksi, että vaikka taiteellisella johtajalla ja tuottajalla on muodolliset roolit, he ovat hyvin epämuodollisia ihmisiä, joita ei tarvitse ajatella ensisijaisesti tittleiden kautta. Jos osallistujista tuntuisi, että hän on kovin etäinen ja vaikeasti lähestyttävä ”johtaja”, se ei ainakaan lisäisi turvallisuuden tunnetta.

Autenttinen tunteiden näyttäminen liittyy vuorovaikutukseen ja ihmissuhteiden aitouteen. Nämä ovat luottamuksen syntymisen perusta. (THL 2023, 17.) Lähestyttävyydestä on varmasti taiteellisen johtajan ja yhteisötaiteilijan työssä paljon hyötyä, mutta yhteisöpedagogina haluan muistuttaa, että ohjaavassa asemassa olevalla henkilöllä pitää kuitenkin pysyä ammattimaiset rajat yllä. Rajat suojelevat sekä häntä itseään, että osallistujia. Tämä puolestaan lisää luottamusta pitkässä juoksussa.

Tunteiden näyttäminen ja autenttisuus näkyvät Aikamatkan käytännöt-huoneentaulussa pääasiassa kohdassa 4. ”Kommunikoin avoimesti, rakentavasti ja kunnioittavasti”. Ne myös nivoutuvat turvallisemman tilan periaatteista sopimiseen esimerkiksi konfliktitilanteissa

toimimiselle omistetuin sanoin ”Konflikteissa pyrin pysäyttämään tilanteen ennen kuin se eskaloituu ja palaamaan keskusteluun, kun kaikki ovat saaneet aikaa rauhoittua”. Paneudun turvallisemman tilan periaatteisiin enemmän seuraavaksi.

5.6 Turvallisuus ja yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus tuli yhteiseen listaan ja lopullisissa tuloksissa esiin luultavasti omasta vaikutteestani. En ole varma, miltä aikamatkan käytännöt näyttäisivät, jos osallisuuden teoriapohjassa en olisi ottanut yhdenvertaisuutta esiin yhtä painokkaasti, kuin otin. Kummassakin pajassa yhdenvertaisuutta pidettiin kuitenkin tärkeänä arvona ja osallistujat halusivat ottaa sen lopullisiin osallisuuden käytäntöihin mukaan. Aiheesta ei kuitenkaan käyty pidempää tai syvällisempää keskustelua. Yhdenvertaisuuden määritelmä otettiin Oikeusministeriön yhdenvertaisuus.fi-sivustolta. Haastattelussa yhdenvertaisuus ja niihin pohjautuvat turvallisemman tilan periaatteet nousivat keskustelun keskiöön pajoihin verrattuna huomattavasti vahvemmin.

Haastattelussa Väänänen avasi minulle, että Purkutaide toimii Puppa ry-nimisen yhdistyksen alla, jonka kaikessa toiminnassa on turvallisemman tilan periaatteet. Puppa ry:n alla toimii myös Taidepaja TAIKU, joka on STEA-rahoitteinen hanke. Taidepaja TAIKU:ssa pyritään taiteen keinoin vahvistamaan yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolelle pudonneiden ihmisten osallisuutta. Samalla he saavat sosiaaliohjausta. TAIKU:n asiakkaat ovat päässeet myös osallistumaan Purkutaiteen näyttelyn tuottamiseen. Heitä ei ole siis valittu niinkään taiteellisin perustein, vaan sosiaalisin. Taidepaja TAIKU:ssa turvallisemman tilan periaatteet muodostettiin aluksi luvan kanssa kopioimalla suoraan seinäjokelaiselta musiikin yhdistykseltä, jonka jälkeen niitä kehitettiin osallistujien lähtökohdista käsin. Taidepajan toiminta on säännöllistä, joten kehittäminen tapahtui luontevasti.

Nostin turvallisemman tilan periaatteiden muodostamisesta puhuttaessa esiin oman työpajani rungon, jossa muodostimme Aikamatkan osallisuuden käytännöt yhdessä osallistujien kanssa. Esitin Väänäselle ajatuksen siitä, että taiteilijayhteisölle pitäisi samankaltaisen tilaisuuden, jossa he pääsisivät vaikuttamaan yhteisiin toimintatapoihin. Väänänen totesi, että Purkutaiteen puolella olisi todella voitu toimia Taidepaja TAIKU:n tavoin, jossa asiakkaat pääsevät vaikuttamaan turvallisemman tilan periaatteisiin.

Väänänen piti ajatusta tärkeänä etenkin siksi, että Purkutaiteen toiminnassa on aiempina vuosina ilmennyt kaksi häirintätapausta. Kumpikin tapauksista on selvitetty, mutta Väänänen ei ole varma, ymmärsivätkö häirintää tehneet tekojensa vakavuuden, vaikka hän kävikin projektin johtajana ojentamassa heitä. Koska Purkutaiteen projekteissa on ollut mukana häirintää kokeneita ihmisiä, heillä olisi varmasti sanottavaa Purkutaiteen turvallisemman tilan periaatteiden rungosta. Väänänen totesi, että pitää keskustelusta syntyneen toiminnan kehitysidean jatkossa mielessä.

Väänäsen kokemuksen mukaan suurimmalla osalla taiteilijoista on kuitenkin ollut turvallinen ja hyvä olo taideprojektissa mukana ollessa. Hän perusti tämän näkemyksen suurelle määrälle spontaania palautetta. Spontaani palaute tarkoittaa sellaista palautetta, jonka perään ei ole tarvinnut kysyä, vaan se on annettu vapaaehtoisesti taiteilijoiden toimesta.

Yhdenvertaisuudesta keskusteltaessa Väänänen kertoi, kuinka otti Ihmema X-näyttelyn toteutuksessa aiempiin projekteihin verrattuna paljon selkeämmin tavoitteeseen valita näyttelyyn mahdollisimman monimuotoinen joukko taiteilijoita. Hän kuvaili kuvitelleensa esimerkiksi sukupuolijakauman muodostuvan taiteilijavalinnoissaan tasaväkiseksi ilman, että siihen pitäisi kiinnittää enempää huomiota. Pian hän kuitenkin huomasi, kuinka hänen ensisijaiset valintansa painoutuivat vahvasti miehiin. Tämä prosessi saattoi hänet kohdakkain omien asenteidensa kanssa ja sai hänet pohtimaan sitä, mistä miespainotteisuus johtui. Hän päätyi itsereflektiossa siihen, että koska hänen taustansa on graffititaiteessa, hän ponnistaa hypermaskuliinisesta taidekulttuurista. Koska verkostot ovat rakentuneet vuosikymmenien saatossa ja suurin osa graffititaiteilijoista on miehiä, hänen painotuksensa taiteilijavalinnoissa lähtee luontaisesti miesten suuntaan. Tätä painotusta hän pyrki tietoisesti ja systemaattisesti oikaisemaan Ihmema X:n kohdalla.

Systemaattisen korjauksen jäljiltä Ihmema X:n taiteilijajoukosta muodostui tähän mennessä Purkutaiteen monipuolisin. Väänänen kokee aidosti, että tämä tekee taiteellisesta kokonaisuudesta paremman, ja että se on vaikuttanut myös taiteilijajoukon yhteishenkeen positiivisesti.

Haastattelussa nousi esiin siis hyvin selkeitä käytännön esimerkkejä turvallisemman tilan periaatteiden tai muiden yhteisten toimintatapojen muodostamisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä. Etenkin omien oletuksiensa tiedostaminen ja systemaattinen normikriittisyys taiteilijavalinnoissa on tähän astisista tuloksista käytännönläheisin esimerkki.

Aikamatkan käytännöt-huoneentaulussa yhdenvertaisuus näkyy omana kohtanaan 2. ”Kohtelen muita yhdenvertaisesti”. Yhdenveraisuuden mainitsemisen, sekä kohdan 4. konfliktitilanteissa toimimisen kuvailusta voi myös tunnistaa piirteitä turvallisemman tilan periaatteista sopimisesta. Haastattelussa esiin nousseet käytännön esimerkit eivät näkyneet työpajassa, mutta siksi haastattelu täydensikin työpajan tuloksia hyvin oleellisella tavalla.

5.7 Yhteinen aika ja tila

Haastattelussa nousi esiin myös taiteilijoiden verkostoitumisen fasilitointi. Tämä tapahtuu esimerkiksi rakentamalla heti projektin alussa tekijöille kotoisa taukotila. Taukotila on muusta projektista erillinen kohtaamispaikka. Pitkin projektia Purkutaide järjestää myös välietappien juhlia ja virkistysiltoja. Näissä tapahtumissa taiteilijat rentoutuvat ja alkavat keskustella keskenään. Lopputulokset voivat näkyä vuosien päästä tapahtuvana yhteistyönä, jonka lopputuloksiin yksikään taiteilijoista ei välttämättä olisi pystynyt yksin.

Purkutaiteen aikaansaama tila ja paikka verkostoitua tukee osallisuuden yhteisen hyvän osaluuetta. Avoimissa yhteisissä tiloissa voi syntyä itsenäisesti toimivia yhteisöjä, jotka kasvattavat yksilön potentiaalia ja hyvinvointia. (THL 2023, 24.) Yhdessä voimaantuminen on tärkeä sosiaalinen arvo, jossa Purkutaide on onnistunut erinomaisesti.

Välietappeja, teosten valmistumisia ja koko projektin valmistumista juhlistetaan yhdessä myös Aikamatka 20360-projektissa. Tämä ei noussut esiin työpajoissa, mutta opin tämän Aikamatka 20360:n toiminnasta osallistuessani itse projektiin. Haastattelun myötä näiden juhlistamisen tärkeys kuitenkin korostui ja pidin yhteisen ajanvieton järjestämistä osallistujille ja taiteilijoille kummankin projektin ansioina.

Yhteisen ajan ja tilan järjestäminen säännöllisesti ei näy Aikamatkan käytännöt-huoneentaulussa. Yhteisistä tiloista puhutaan lähinnä vastuun ottamisen mielessä. Tämä on mielestäni kuitenkin luonteva lopputulos, sillä verkostoitumisen fasilitointi kuuluu enemmän yhteisötaiteilijoiden ja projektin johtajien tehtäviin, kuin osallistujien. Kuitenkin juuri siksi, että tämä ei noussut työpajoissa esille, oli erityisen tärkeää, että haastattelu täydensi tuloksiin tämän pääluokan.

5.8 Yhteenveto

Huomioiminen ja huomaaminen liittyvät toisten näkemiseen ja kuulemiseen. Nähdyn ja kuulluksi tuleminen puolestaan ovat osallisuuden kokemuksen keskiössä. Eri tavoilla huomioiminen toistui aineistossa eniten ja oli ensimmäisiä asioita, mitä osallistujat kirjasivat keskusteluista muodostetuissa muistiinpanoissa. Tulkintani mukaan tarve nähdyn ja kuulluksi tulemiselle sekä tämän suomisen muille on hyvin intuitiivinen inhimillinen piirre. Lähes yhtä intuitiivisesti kaivattiin mahdollisuutta ottaa ja antaa vastuuta, pyytää ja tarjota apua ja näyttää omia tunteitaan autenttisesti.

Tuloksista on nähtävissä, että ihmiset kaipaavat yhteiseltä toiminnalta osallisuuden ytimessä olevia asioita hyvin intuitiivisesti. Tulokset osuivat vahvasti osallisuuden tietopohjaan ja eri osa-alueisiin. Ehkä osallisuuden kokemus ja sen tarve on hyvin yleisinhimillinen ja ihmisiin hyvin sisäänrakennettuna. Ehkä ei ole vaikeaa nimetä, mitä kaippaa yhteiseltä toiminnalta, vaan haaste voi tulla näiden asioiden toteuttamisessa. Toisaalta osallisuus oli entuudestaan tuttu käsite monelle ja pohjustin sekä laajensin osallistujien ymmärrystä aiheesta lisää ennen keskustelua. Vaikka pohjustukseni olikin osallisuuden yleistä teoriaa hyvin pintapuolisesti, tämä saattoi ohjata osallistujien vastauksia vahvasti.

Haastattelu sekä toisti joitain työpajoissa nousseita asioita että täydensi työpajoja hyvin esimerkiksi tuomalla esiin turvallisemman tilan periaatteista yhdessä sopimisen ja etenkin yhteisen ajan järjestämisen tärkeyden. Työpajassa nousi esiin turvallisemman tilan sopimisen piirteistä, mutta turvallisuutta tai turvallista tilaa ei mainittu suoraan.

Omien asenteidensa ja oletuksiensa kyseenalaistaminen taiteilijavalinnoissa sekä yhteisen ajan järjestämisen välietappien juhlistamisella ja virkistysilloilla olivat kaikista konkreettisimpia esimerkkejä osallisuuden vahvistamisesta käytännössä. Toisaalta myös yhteisistä työtiloista- ja välineistä huolehtiminen siisteyttä ylläpitämällä on melko konkreettinen käytäntö. Konkretiaan pyrittiin myös tunnekokemuksiin liittyvissä asioissa, mutta niiden pilkkominen mahdollisimman yksiselitteisiksi käytännöiksi on haastavaa.

Uskon kuitenkin, että käytännöistä keskustelun käyminen työpajan rungon avulla on hedelmällistä ja itsessään luottamuksen syntymistä pohjustavaa tai olemassa olevan luottamuksen vahvistavaa. Tästä päädyin siihen, että työpajan runko itsessään voisi olla osallisuutta vahvistava käytäntö ja yksi opinnäytetyöni tuotoksista.

Työpajan runko voisi toimia projektin alkuvaiheessa yhteisesti käytävän keskustelun apuna. Havainnoidessani työpajoissa käytyä keskustelua koin, että yrittämällä purkaa yksityiskohtiin sitä, mitä kukin tarvitsee tunteakseen kuuluvansa joukkoon ihmisten ymmärrys toisiaan kohtaan kasvaa. Tämä luo erittäin hedelmällisen pohjan turvallisemman tilan ja yhdenvertaisuuden toteutumiselle, luottamuksen syntymiselle ja siten vahvalle osallisuuden kokemukselle.

6 OSALLISUUDEN KÄYTÄNNÖT-OPPAAN RUNKO

Oppaan perusideana on, että taideprojektin ohjaaja voi katsoa, millä eri osa-alueilla osallisuuden vahvistaminen toteutuu hänen omassa toiminnassaan ja millä sitä voisi parantaa. Tämä auttaa myös läpinäkyvyydessä. Kun yhteisötaiteilija tietää osallisuuden osa-alueista ja pystyy vertaamaan niitä käytössään oleviin resursseihin, hän pystyy arvioimaan onko hänen mahdollista pyrkiä ideaaliin jokaisella osa-alueella. On tärkeämpää olla tietoinen siitä, millä tasolla oma toiminta on ja olla siitä rehellinen, kuin mainostaa omaa toimintaa osallisuuden ideaalit toteuttavana ja rikkoa osallistujien luottamus sillä, että ne eivät käytännössä toteudukaan.

Ehdotus yhteisötaiteilijoille suunnatun Osallisuuden käytännöt-oppaan rungosta:

1. Mitä on osallisuus ja miten sen näkyy yhteisötaiteessa?

Osallisuuden osa-alueita kuvataan teemoittelusta syntyneiden pääluokkien avulla.

2. Ohjaajan pohjatyö: yhdenvertaisuus ja normikriittisyys

Käytännön esimerkki itsereflektiosta ja omien ennakkoasenteiden purkamisesta.

3. Projektin alku: yhteisistä käytännöistä sopiminen

Yhteisistä käytännöistä sopimista auttava Yhteisötaide & osallisuus-työpajan runko esitellään sellaisena, kuin se on opinnäytetyössä. Samassa yhteydessä voidaan esitellä esimerkkinä Aikamatkan käytännöt-huoneentaulu.

4. Projektin käynnissä: Yhteinen aika ja tila

Yhteisen ajan viettämisen tärkeys kuvataan ryhmäytymisen, luottamuksen syventymisen, verkostoitumisen fasilitoimisen ja osallisuuden vahvistumisen kannalta. Annetaan esimerkeiksi yhteisen taukotilan rakentaminen, projektin välietappien juhlistaminen ja virkistysiltojen järjestäminen.

Viimeisenä oppaassa on luku 5. Projektin päätös. Tässä opinnäytetyössä en tullut käsitelleeksi sitä, miten osallisuuden vahvistaminen näkyy projektin päätösvaiheessa. Tämän voi siis jättää jatkokehittämisen aiheeksi. Arvioin alustavasti, että viimeisessä luvussa voi mainita ainakin päätösjuhlat, yhteisen matkan muistelu ja reflektointi, osallistujien kiittäminen ja palkitseminen, sekä heidän oppimisensa ja kehityskaarensa tunnistaminen ja ääneen tunnustaminen.

7 LOPUKSI

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tunnistaa ja kehittää osallisuuden käytäntöjä yhteisötaiteessa. Alkuperäinen ajatukseni oli, että tästä syntyy Osallisuuden käytäntöjen opas, joka on suunnattu yhteisötaiteilijalle. En onnistunut täysin tavoitteessani, vaan jouduin tyytymään ehdotukseen mahdollisen oppaan rungosta.

Yllättävänä tuotoksena syntyi kuitenkin myös Yhteisötaide & osallisuus-työpajan runko, jota pidän helposti hyödynnettävissä olevana pohjana ja työkaluna yhteisötaiteilijalle. Pajan runkoa voisi kuitenkin jatkokehittää pohtimalla, puhutaanko osallistujille alusta asti osallisuudesta, vai onko osallisuuden vahvistaminen vain menetelmän tavoitteena.

Jatkokehittämisen kannalta minulle ei myöskään täysin selvinnyt, ovatko opinnäytetyössäni tunnistetut osallisuutta vahvistavat käytännöt spesifejä taiteen ja kulttuurin kentälle, vai ovatko ne yleistettävissä muillekin aloille. Uskon, että kehittämiskysymykseni olisivat voineet olla rajatumpia tai aiheesta voisi tehdä jatkokehittämistä yrittäen selvittää, onko olemassa sellaisia osallisuutta vahvistavia käytäntöjä, jotka ovat tyypillisiä nimenomaan yhteisötaiteessa.

Opinnäytetyöstäni voi silti olla hyötyä sekä yhteisöpedagogin alalle, että perehdytyksenä osallisuuden teemaan yhteisötaiteilijalle. Sain myös kerättyä tietoa siitä, että taide- ja kulttuurialalla keskeinen toimija on huomannut osallisuutta vahvistavien käytäntöjen tärkeyden ja alkanut aktiivisemmin miettimään niiden toteutumista omassa toiminnassaan. Hän myös tunnisti pedagogisen näkemyksen hyödyn taide- ja kulttuurialalla.

Myös tilaaja piti opinnäytetyötäni käyttökelpoisena, vaikka en päässytäkään alkuperäiseen tavoitteeseeni. Opinnäytetyötä varten tehty selvitystyö tuottaa tilaajan näkökulmasta rakennusaineita paitsi mahdolliselle oppaalle tulevaisuudessa, myös ylipäänsä osallisuutta rakentaville käytännöille. Tätä itsessään pidettiin tärkeänä panoksena. Etenkin työpajojen tuloksena syntyneitä Aikamatkan käytännöt-huoneentaulua tilaaja piti erittäin käyttökelpoisena ajatellen tulevia yhteisötaideprojekteja ja toisaalta laajemminkin osallisuuden käytäntöjen kehittämistä.

LÄHTEET

- Isola, Anna-Maria 2017. Mitä osallisuus on ja miten sitä edistetään? Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Video. Viitattu 18.11.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=T5PUgtFihuw&feature=youtu.be>
- Kantonen, Lea & Karttunen, Sari & Elfving, Taru 2021. Yhteisötaiteen etiikka: Tilaa toiselle, arvoa arvaamattomalle. Helsinki: Taideyliopiston Avoin kampus ja Taideyliopiston CERADA.
- Kaukinen, Riikka 2016a. Nuorten osallisuus ja yhdenvertaisuus palokunnassa: Osa 1. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Viitattu 18.11.2024. <https://vimeo.com/195632637>
- Kaukinen, Riikka 2016b. Nuorten osallisuus ja yhdenvertaisuus palokunnassa - Ohjaajan rooli osallisuuden & yhdenvertaisuuden edistämisessä (Osa 2). Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Viitattu 20.11.2024. <https://vimeo.com/195636980>
- Koneen säätio 2024. Mynä-Mynä-Maa. Viitattu 18.11.2024. <https://koneensaatio.fi/saaren-kartanon-residenssi/yhteisotaiteilija/myna-myna-maa/>
- Kotikulmilta 2023. Taidetta yli rajan – kokonainen kerrostalo Tornioista ja koulu Haaparannalta pyhitetään purkutaiteelle. Paikallisuutiset. Kotikulmilta 26.5.2023. Viitattu 29.10.2024. <https://www.kotikulmilta.fi/artikkeli/taidetta-yli-rajan-kokonainen-kerrostalo-tornioista-jakoulu-haaparannalta-pyhitetaan-purkutaiteell>
- Purkutaide 2024. Verkkosivu. Viitattu 22.11.2024. <https://www.purkutaide.com/>
- Purkutaide 2024b. Ihmemaa X (2024). Verkkosivu. Viitattu 22.11.2024. <https://www.purkutaide.com/ihmemaa-x/>
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Ryynänen, Sanna & Rannikko, Anni 2021. Tutkiva mielikuviutus: Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset menetelmät yhteiskuntatieteissä. Helsinki: Gaudeamus.
- Strömmer, Päivi 2005. Vertailukehittäminen: virtuaalikypärä nimeltä benchmarking. Päivi Strömmer teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä (toim.) Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. Helsinki: Stakes.

Tampereen kaupunki 2024. Purkutalo nielaisi sisäänsä valtavan taidekokonaisuuden Tampereen keskustassa – Muutos.art tarjoaa tilataidetta ja tapahtumia kolmessa kerroksessa kesän ajan. Uutinen 5.6.2024 10.39. Viitattu 18.11.2024.

<https://www.tampere.fi/ajankohtaista/2024/06/05/purkutalo-nielaisi-sisaansa-valtavan-taidekokonaisuuden-tampereen>

THL 2022. Mitä osallisuus on ja miten sitä edistetään? (Uusi). Viitattu 21.11.2024.

<https://www.youtube.com/watch?v=U9qYvLSLgE>

THL 2023. Osallisuuden edistäjän opas. Verkkojulkaisu. Viitattu 20.11.2024.

<https://www.julkari.fi/handle/10024/146717>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uud. laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turun kaupunki 2024a. https://www.turku.fi/uutinen/2024-04-15_runosmaen-purkurakennukseen-rakentuu-poikkeuksellinen-suurtaideteos-aikamatka

Turun kaupunki 2024b. <https://www.turku.fi/aikamatka20360>

Yhdenvertaisuus.fi 2024. Mitä yhdenvertaisuus on? Viitattu 21.11.2024.

<https://yhdenvertaisuus.fi/mita-yhdenvertaisuus-on>

YLE 2018. Purkutaidetta tehdään nyt ympäri Suomea: "On turhanaikaista seisottaa rakennuksia tyhjillään" – Bandidosin purettava kerhotalokin sai uuden ilmeen. Uutinen 21.6.2018 19:20.

Viitattu 14.10.2024. <https://yle.fi/a/3-10251321>

YLE 2023. Taideteokseksi muutettu kerrostalo kiinnostaa Tampereella – pian jäljellä on vain kasa tiiliä. Uutinen 17.7.2023 18:31. Viitattu 18.11.2024.

<https://yle.fi/a/74-20041367>

YLE 2024a. Vanha tavaratalo täyttyi taiteesta Keravalla – Katso tästä, miltä siellä näyttää nyt.

Uutinen 1.6.2024 10:03. Viitattu 18.11.2024. <https://yle.fi/a/74-20091367>

YLE 2024b. ”Helveti, onko mitään järkeä purkaa tätä?” kysyy taiteilija – taidenäyttely haastaa purkukulttuurin Tampereella. Uutinen 10.7. 15:30. Viitattu 22.11.2024.

<https://yle.fi/a/74-20098816>

Sippola, Emmi 2023. Gentrifikaatio ja sen seuraukset kulttuurikentällä : case Taiteen kotitalo x Keravan kaupunki. Opinnäytetyö. Viitattu 22.11.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202304266547>

Haastattelut

Väänänen, Jouni 2024. Purkutaiteen taiteellinen johtaja. Kerava, 17.9.2024. Haastattelija: Seila Ruuhimäki.

LIITTEET

Yhteisötaide & osallisuus-työpaja

12:00

1 Osallisuuden lyhyt teoria

(Aluksi ja lopuksi: Peukku ylös, keskelle, alas. ”Tiedän, mitä osallisuus tarkoittaa”.

Ylös: tiedän, keskelle: en ole varma / tiedän jonkin verran, alas: en tiedä.)

12:10

2 Kysymykset:

2.1. Mitä pitää tapahtua, että tunnet kuuluvasi Aikamatka 20360-projektin joukkoon?

1 min pohdintaa, 5-10 min keskustelua parin kanssa / pienryhmässä, 5-10 min koko ryhmän keskustelu.

Keskustelun alkaessa annan pöytiin kahtia taitetun A2-paperin, joihin yhteiset pohdinnat kirjoitetaan ensimmäisen kysymyksen alle.

2.2 Aiemmasta kysymyksestä päätellen: Mitä voit itse tehdä, että muut tuntisivat kuuluvansa joukkoon?

1 min pohdintaa, 5-10 min keskustelua, 5-10 min koko ryhmä.

Keskustelun alkaessa ohjaan osallistujat avaamaan A2-paperin auki ja kirjoittamaan pohdintansa seuraavan kysymyksen alle. Ensimmäisen kysymyksen vastauksista voi vetää suoria viivoja toisen kysymyksen alle.

12:45 TAUKO

13:00

3 Aikamatkan osallisuuden käytännöt

3.1. Tiivistetään aiemmin keskusteluun nousseita ajatuksia mahdollisimman konkreettisiksi teoiksi

1 min pohdintaa, 5-10 min keskustelua, 5-10 min koko ryhmä

Oman pohdinnan aikana palautetaan mieleen, mitä ennen taukoa keskusteltiin.

Keskustelussa esiin nousseista asioista muodostetaan mahdollisimman yksinkertaisia

ja selkeitä lauseita, jotka kuvaavat mahdollisimman konkreettisia tekoja. Yhteiseen läpikäyntiin otan esiin uuden paperin, johon muodostetut lauseet kirjoitetaan.

(Peukku ylös, keskelle tai alas: Jos nämä teesit otettaisiin yleiseen käyttöön Aikamatkassa, olisin valmis toimimaan niiden mukaan.)

13:40

4 Työpajan tulosten jakamisesta sopiminen

Keille kaikille ja mihin tilaan työpajan tulokset saadaan jakaa? Tulevatko ne koko projektin osallistujajoukolle esiin yhteisiin tiloihin? Pidetäänkö ne esimerkiksi projektin Whatsapp-ryhmässä? Sähköpostissa?

13:45

5 Fiiliskierros

Miltä pajaan osallistuminen tuntui? Koitko sen hyödylliseksi? Opitko uutta? Muita ajatuksia tai tunteita, joita haluat jakaa?